

ZADRUGA

:: :: Glasilo „Zadružne Zveze v Celju“. :: ::

Vabimo

k

rednemu občnemu zboru

Zadružne Zveze v Celju,
registrovane zadruge z omejeno zavezo

ki se bode vršil

v četrtek, dne 20. junija 1912 ob 10. uri dopoldne
≡≡ v dvorani Narodnega doma v Celju. ≡≡

DNEVNI RED:

1. Otvoritev občnega zbora.
2. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
3. Splošno poročilo o letu 1911.
4. Poročilo o poslovanju načelstva.
5. Poročilo o računskem zaključku za leto 1911.
6. Poročilo o revizijskem poslovanju v letu 1911.
7. Poročilo o blagovnem oddelku.
8. Poročilo o organizatoričnem delovanju.
9. Poročilo o »Zadrugi«.
10. Poročilo nadzorstva.
11. Potrditev računskega zaključka.

12. Volitev načelstva in volitev nadzorstva.
13. Čitanje revizijskega poročila Splošne zveze na [Dunaju.
14. Določitev deležnih obresti za leto 1911.
15. Določitev letnih prispevkov.
16. Sprememba pravil.
17. Slučajnosti.

Opozarjamo, da veljajo za občni zbor te-le določbe: »Vsak zadružnik ima pravico glasovati pri občnem zboru v vseh v §. 34. navedenih točkah in ima vsak delež po 10 K eden glas, vendar ne sme imeti nobeden posamezni udeleženec občnega zbora za svoje deleže več, kakor edensto glasov. Zadrugo zastopa pri občnem zboru njen načelnik ali kak drug pooblaščenec, ki mora biti ud izmed katere v »Zvezi« včlanjenih zadrug. Vsak pooblaščenec, bodisi načelnik, bodisi kak drug, se mora legitimirati s tozadevnim, v seji načelstva sklenjenim pravilnim pooblastilom ali pa z dotično deležno listino«.

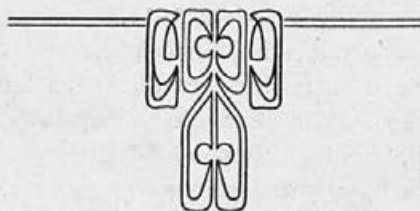
CELJE, dne 1. junija 1912.

ZADRUŽNA ZVEZA V CELJU,
registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Dr. Anton Božič,
predsednik.

Anton Mirnik,
blagajniški nadzornik.

Miloš Stibler,
tajnik.

V spomin!

Dne 25. maja t. l. je preminul zaslužen
zadruhar gospod

dr. Alojzij Brenčič

odvetnik in posestnik v Celju

star 56 let.

Bil je ves čas, od kar obstoji Zadrúžna Zveza v Celju, torej od dne 28. decembra 1905 predsednik njenega nadzorstva, katero mesto je izpolnjeval z veliko marljivostjo in nesebičnostjo. Od leta 1894. naprej je bil tudi član vodstva Posojilnice v Celju. Za naše zadružno gibanje se je zelo zanimal in vedno storil vse, kar je za pospeševanje zadružništva smatral za potrebno. Vse to pa — to naj ponovno povdarjamo — nesebično, kakor delajo le možje, ki pravilno pojmiyo namen in pomen zadružništva. Izven zadrug je rajni deloval še v drugih narodnih gospodarskih podjetjih in sicer je bil več let član ravnateljstva Južnoštajerske hranilnice v Celju in predsednik Delniške družbe združenih pivovaren Žalec - Laški trg.

Zadruharji, ohranimo zvestega sodelavca v hvaležnem spominu!

Zadrúžna Zveza v Celju,
regístróvana zadruga z omejeno zavezo.

Obrtništvo in karteli.

Predaval na prvem spodnještaj. obrtnem shodu v Celju dne 27. maja 1912
dr. Anton Božič.

Govoriti imam o kartelih in obrtništvu.

Že naslov Vam pove, da je stvarina, o kateri naj razpravljam, ena najtežavnejših, ako se namreč hoče o problemu kartelov stvarno razpravljati. Slišite sicer ognjevite govore proti kartelom — in tudi jaz bi Vam lahko z plamtečimi navdušenimi besedami slikal slabo stran kartelov, — to bile bi pa samo besede brez vsebine, dim, ki se porazgubi ter izgine.

Moja razprava bo torej bolj suhoparna, stvarna, zato prošim potrpljenja in pozornosti.

Karteli so sad konkurenčnega boja v produkciji. — V 18. stoletju najdemo v gospodarstvu še cunfte in inunge, zadrugam podobne združitve posameznih obrtnih strok. — Poleg zelo dobrih strani teh združitve imele so vendar take izrodke, da je pomenil nastop A. Smitha in takozvane menčesterske gospodarske šole nekakšno osvoboditev gospodarstva. Adam Smith — angleški narodno-gospodarski učenjak — je zastopal nazor, da se povzdigne gospodarstvo in raste bogastvo narodov le ob splošnem tekmovanju producentov. Ta nauk je prodril po celem svetu, stari cunfci in inunge so malo da ne popolnoma izginile, državne oblasti so pustile obrti popolno prostost, — medsebojno tekmovanje, splošna in neomejena gospodarska konkurenca je zavladovala. In kakor da bi bil A. Smithov nauk v vsakem oziru resničen — je rasla obrt z dotlej nikdar opazovano hitrostjo, razvijala se je produkcija v mali in veliki obrti po številu in notranji moči, raslo je bogastvo in blagostanje. — Vendar so se kmalu pokazale tudi senčne strani gospodarskega nauka o splošni konkurenci. Opažalo se je namreč, da se pač razvija velika obrt ali industrija do velike gospodarske moči, da pa srednja obrt peša, mala obrt hira, ker jo veleindustrija potiska ob steno s tem, da prevzame v svoj delokrog vedno več onih proizvodnih panog, onih izdelkov, ki so bili sicer poprej pripadali srednji in mali obrti. Izkoriščanje tovarniškega delavstva in malega obrtništva od strani kapitalističnih obrtnih podjetij je postalo neznosno. — Vstali so možje — in med temi imata Marx in Engels kot pionirja na tem polju menda največ zaslug, — ki so spoznali pogubonosno stran razvijajočega se velekapitalizma, opozarjali državno oblast na izrodke vladajoče gospodarske smeri ter zahtevali pomoči — samopomoči in državne pomoči.

— Za srednjo in malo obrt, in za tovarniško delavstvo je nastopila zaradi tega v sredi devetnajstega stoletja država z uzakonjenimi različnih omejitev nasproti veleobrti, dobrodelnih zakonov za delavstvo, odpomočkov za rokodelstvo. Obrt se je razdelilo v razne kategorije (prosto, rokodelsko in koncesijonirano obrt), uvedlo se je usposobljenostni dokaz, razpredelilo in odmejičilo posamezne obrtne stroke, da bi se zmanjšala konkurenca med posameznimi obrtnimi strokami, zasigural mirni razvoj istih ter ustvarila vsaj eksistenčna možnost posameznika. — Bolniške blagajne, zavarovanje za nezgode — v novejšem času na Angleškem in drugje zavarovanje za starost in onemoglost naj bi odpomoglo bedi obrtniškega in tovarniškega delavstva. — Države svojo takozvano politiko za srednji stan nadaljujejo in prepričanje vlada povsod, da bo se dalo z lastnim trudom prizadetih srednje- in maloobrtniških stanov in s pomočjo države pogubni vpliv veleindustrije omejiti ter rokodelstvu obstoj v mejah splošnega napredka osigurati.

Med tem časom pa, ko je država vsaj deloma skrbela za osiguranje obstoja rokodelstva, se je tudi veleobrt razvijala in širila. — Vendar so se tudi v veleobrti pokazale slabe posledice splošne konkurence. — Kapitalistična podjetja so vsled tega stremila po omejitvi konkurenčnega boja in zasiguranju dosežene pozicije. — Kot sredstvo v dosego teh ciljev so se pokazale kot uspešne združitve posameznih podjetij. Nastali so karteli in trusti.

Karteli so torej združenja velikih obrtnih podjetij v obrambne svrhe in v zasiguranje ter povzdigo rentabilitete, ne da bi pri tem izgubila posamezna podjetja svojo samostojnost. — Definicija pove vse. — Podjetja ostanejo samostojna, združijo se pa medsebojno po posebnih pogodbah v različne svrhe s skupnim namenom, zasigurati si rentabiliteto in jo povzdigniti. — Cilj kartela je n. pr. razdelitev odjemalcev po pokrajinah. Določi se, da bo to podjetje zalagalo te pokrajine, ono druge. — Podjetja si ne smejo konkurirati z odvzetjem odjemalcev, ne smejo se širiti in iskati odjemalcev v krajih, ki so določeni drugemu podjetju. — Druga vrsta kartelov so produkcijski karteli, katerih glavni namen obstoji v razdelitvi cele v določenem času potrebne produkcije na posamezna podjetja. Kartel razdeli na posamezna podjetja, koliko množino (kontingent) bo izdelala ta, koliko druga tovarna.

Iz produkcijskih kartelov nastanejo karteli v svrhu izjednačenja dobička. — Če namreč nekatera podjetja prekoračijo dovoljeno množino produkcije, morajo en del dobička odsopiti kartelu, da ga ta razdeli onim podjetjem, ki so zaostale za njim odkazano množino.

— Vsi do sedaj imenovani karteli imajo neposredni namen, regulirati produkcijo, jo na posamezna podjetja porazdeliti in karteliranim podjetjem razvoj ter s tem rehabiliteto zasigurati, povzdigniti. — Posredni namen teh kartelov je seveda ta, uplivati na cene, doseči kolikor mogoče visoke cene in velike dobičke, uničiti nekartelirana podjetja in onemogoči i snovanje novih podjetij iste stroke. — V slednjem oziru opozarjam na znani velikanski boj, katerega so imeli Čehi v čeških Budjeovicah, na čelu jim poslanec Brdlik, z ustanovitvijo tovarne za žrbelje in vijake nasproti železninarskemu in žrebljarskemu kartelu.

So pa tudi karteli, katerih oči en namen je regulacija tržnih cen. — Obratni karteli imajo lastno centralno prodajališče, ki oskrbuje razpečevanje od karteliranih podjetij proizvajanega blaga. Le od tega prodajališča dobe odjemalci blago, posamezna kartelirana podjetja naročil niti izvršiti ne smejo. Da tak kartel, če so v njem združena vsa večja podjetja ene države, cene naravnost diktira, je očitvidno. — Isti cilj imajo karteli, ki naravnost določajo, koliko blaga se sme na trg vreči in katere cene se morajo zahtevati. — Spominjam na cukrov kartel, ki posameznim podjetjem od časa do časa njihov kontingent liberira (dovoljuje visokost v razpečevanje namenjenega blaga) ter določa od časa do časa dopustne cene, po katerih se sme blago prodajati.

Karteli izpolnjujejo svoj namen v polni meri le, ako so vsa velika podjetja ene stroke, ali vsaj največja in v produkciji odločujoča podjetja v njih združena. V slednjem slučaju se izven kartela stoječa podjetja na različne načine dejanski prisili, da se morajo po kartelih ravnati ali v kartele vstopiti, sicer se jih pokupi ali v konkurenčnem boju uniči.

Reč med karteliranimi podjetji se vzdrži potom pogodb in konvencionalnih glob. Slednje odpadejo že pogodbeno ali dejanski pri onih kartelih, v katerih so vsa odločujoča podjetja v kartelu združena ter imajo ta podjetja po svojih akcijskih ali lastnikih ozke medsebojne stike in ozke skupne interese.

Predno preidem na opis učinkovanja kartelov, se naj dotaknem še trustov. — Trusti so ožja združenja podjetij nego karteli. Pri trustih se namreč podjetja medsebojno združijo pod enotno centralno vodstvo tako, da postanejo malodane eno edino velikansko podjetje, katerega vodi in giblje volja enega moža. — Opozarjam na velikanske truste v Zedinjenih državah severne Amerike n. pr. na oljev trust, na jekleni trust, na železniški trust. — Tudi v Avstriji imamo osnutke v take truste n. pr. v železninarstvu.

Škoda, da mi pičlo odmerjeni čas ne dopušča, govoriti o vsem tem natančneje.

Dotakniti se moram še važnega vprašanja, kako vplivajo karteli na vobrot in kako na malo obrt in odjemalstvo v občē.

Za velika obrtna podjetja so karteli velikega gospodarskega pomena. — Omejujejo namreč medsebojno konkurenco. — Posameznim podjetjem je vsled tega razvoj in napredek olajšan, obstanek bolj zasiguran. — Kartelirana podjetja lahko vsled tega, ker odpade strast konkurenčnega boja, posvetijo več pozornosti notranjemu delu, tehnični in komercijelni izpopolnitvi. Kartelirana podjetja lahko računijo s trdnim koeficijentom glede množine produkcije in pred vsem glede cene. — Rentabiliteta — stalnost dohodkov — je sigurnejša in raste tem bolj, čim trdnejši in tesnejši je kartel.

Za splošnost ima kartel dobre in slabe posledice. — Dobre posledice so te, da dobi država utrjeno močno in konkurenco zmožno industrijo, iz katere se razvije velika eksportna industrija. — Za delavstvo je dobra posledica ta, da ima v trdnih podjetjih stalni obstoj in zaslužek, med tem ko šibka podjetja, katera lahko brezobzirni konkurenčni boj in rastoča velekapitalizacija vsak čas uniči, delavcu ne dajo one stalnosti in sigurnosti, kakor je za ustanovitev dobrih delavskih eksistenc potrebna.

Škodljivi vpliv kartelov pa obstoji v tem le: Ni zdravo za razvoj, ako je cela produkcija ene stroke združena v malem številu podjetij. Karteli onemogočajo dobrim in zdravim močem razvoj in napredek, tlačijo nekartelirana podjetja k tlom in jih ugonablajo, s čemur se potratijo mnoge agilne sile in ljudskega premoženja.

Ni zdravo za dobrobit odjemalstva, nasprotno — najbolj škodljivo za splošno odjemalstvo je, ako v posamezni produkcijski stroki regulirajo ponudbo in cene posamezni mogočnejši, ki se navadno ne morejo in ne marajo izogniti zlorabi kartelov v tem oziru, da nalašč producirajo manj, da s tem zmanjšajo ponudbo in dosežajo višje cene, ali pa v tem oziru, da naravnost diktirajo nesramno visoke cene, ki niso s produkcijskimi stroški v pravem razmerju, ampak so le na to odmerjene, da se neupravičeni dobički kopičijo in posamezni mogotci od žuljev delavstva in odjemalstva bogatijo. — Osebna in gospodarska odvisnost male obrti in delavstva od karteliranih podjetij je težko zlo.

Žal da so ti izrodki kartelov nastopili povsod in še nastopajo dandanes — Proti tem izrodkom mora odjemalstvo, med katerim v prvi vrsti najbolj obrtništvo, nastopiti z vso silo ter v tem težavnem boju pridobiti za sebe tudi pomoč države. — Državna oblast ni in ne sme

biti dandanes samo neudeležen opazovalec gospodarskih bojev, ampak prodrla je že teorija, da mora državna oblast slabe ščititi, v boju proti izrodukcom velekapitalističnih podjetij aktivno nastopati in uporabiti svoja bogata sredstva, da se spravi produkcija na poštena in zdrava pota.

Med odjemalstvom trpi vsled kartelov v največji meri srednje in malo obrtništvo. — Velekapitalistična podjetja spravljajo, posebno če so kartelirana, obrt vedno bolj v odvisnost. Vidimo, da so nekatere obrtne stroke skoraj popolnoma izginile. Pohrustala so jih velepodjetja. N. pr. — tkalska obrt, urarska obrt. Tkalcev skoraj sploh več ni, tu pa tam je še kak starec na kmetih, ki tke hodno platno, ali v hribih, ki dela hribovsko sukno; urarji so postali samo popravljalci starih in prodajalci tovarniških ur, sami ur sploh več ne izdeljujejo. Če obrt že naravnost ne izgine, pa se mu dela taka konkurenca, da težko živi. — N. pr. v čevljarski, mizarški obrti. — Čevljarji dandanes več popravljajo, kakor iz nova šivljejo, ker so že po vseh tudi manjših mestih prodajalne tovarniških čevljev. — Tovarna je potegnila pohištveno mizarstvo na sebe in je pohištveno mizarstvo kot rokodelsko obrt po velikih mestih popolnoma, po malih v veliki meri uničila. — V drugih obrtih je zopet stvar ta, da mora kakor n. pr. v sladčičarski obrti rokodelce s tovarno naravnost konkurirati, kar bo trajalo tako dolgo, dokler ne bo dotična rokodelska obrt deloma uničena. Mnogo rokodelstev je odvisnih od tovarn v tem oziru, da tovarne izdeljujejo surovine, katere rokodelce pri svojih proizvodih potrebuje, n. pr. ključavničarji. Druge obrti zopet so postale v tem oziru odvisne, da so jih tovarne naravnost navezale na sebe in s svojimi podjetji združile. Opozarjam razmerje med pivovarniškim podjetji in sodarstvom, med velikimi tiskarnami in knjigoveško obrtjo.

Odvisnost male obrti od tovarniških podjetij glede cen surovin in glede surovin samih postane vedno večja. — Ne trdim sicer, da bi bili karteli neposredni vzrok te prikazni, toliko pa je gotovo, da ta razvoj na škodo male obrti pospešujejo in postrujejo.

Odpomoč proti temu pogrobnemu gospodarskemu stanju je dvojna: samopomoč malih in srednjih obrtnikov pctom stanovske organizacije in obrtnega šolstva v svrhu poglobljenja posameznih strok na eni strani, na drugi strani pomoč države. — O obojem se je danes že ozir. se še bo govorilo, zato lahko daljno razpravo o tem opustim.

Ravno sedaj se v državnem zboru in sicer v posebnem pododseku, kateremu načeljuje poslanec dr. Krek, vrši posvetovanje o posebnem zakonu o kartelih. Zakonitim potom se hoče preprečiti

zloraba kartelov. — Želimo, da bi posvetovanja imela v doglednem času uspeh, kakor želimo, da bi obrtništvo boj proti velekapitalizmu in kartelom srečno izvojevalo in svojo eksistenčno upravičenost in žilavost znova dokumentiralo.

O početku vinarских zadrug.

Kako daleč zgodovina vinogradarstva nazaj sega, govori nam o njem in o življenju vinogradnikov kakor o najplemenitejši panogi panogi kmetijstva. Vinogradnik obdeloval je svoje nasade z veseljem, negoval jih je z ljubeznijo, da pridela vsem narodom priljubljeno pijačo, vino. Prebivalci pokrajin, kateri nimajo v vinogradih glavnega in edinega vira dohodkov, obdelovali so trto za zabavo, za šport. Če tudi narava ni vedno dela in truda v vinogradih poplačala na jesen s polnimi kletmi, vendar so bili vsi zadovoljni, ker vključ slabim letinam izhajalo še se je bolje kakor danes. Vzrokov, ki otežujejo in delajo vinorejo od leta do leta manj dobičkanosno, naštel bi lahko celo vrsto.

Dejstvo, da rastejo z vrednostjo zemlje tudi stroški pridelovanja, rodilo je v vinogradnikih prve pojave nezadovoljstva, vzelo jim veselje do prej jim toliko priljubljenega dela. Prišla je trtna uš, peronospora, oidium in več drugih škodljivcev, katerih zatiranje je naložilo bremena, pod katerimi je marsikateri prej trden posestnik padel. Končno začelo se je uvažati tuja vina, konzum piva je vidoma rasel, ponarejanje in fabriciranje vin v kleti je pokvarilo konzumentom okus in s konzumom domačih vin padla je tudi cena. Vnovčenje postalo je tako težko, da se je bilo za bodočnost vinogradnikov resno bati.

Sredstva so se morala najti, kako celemu vinogradništvu pomagati in nastopila je velika zadrúžna misel. Zadrúžna misel se ni rodila v kaki brihtni glavi v sedmih bogatih letih. **Mati zadrúžništva je sila.** Tudi denarno zadrúžništvo je imelo svoj začetek v sili pod najrazličnejšimi pritiski.

Vzroki, da so se začele v različnih krajih ustanavljati zadruge, so zelo različni. — Na Nemškem ob Renu, Ahru, Moselu peča se prebivalstvo skoraj izključno z vinorejo. Večina srednjih in malih posestnikov nima kleti, stiskalnic in posode, temveč prodajali so grozdje takoj iz vinograda trgovcu. V srednjih in kvantitativno slabih letih prodalo se je grozdje lahko in dobro. V letih, ko pa je prirastla velika množina in še mogoče slabe kvalitete, pritiskali so trgovci na vino-

gradnike, branili se grozdja, plačali kako minimalno ceno ali pa ga čisto zavrgli. Mali vinogradniki morali so si iskati posodo pri bogatejših sosedih, prešati pri sosedih in v pomanjkanju kleti vino spraviti v čisto neprimerne prostore. Tam je vino ležalo, čakalo kupca in se velikokrat pri slabi odgoji pokvarilo. Nekateri srečni, ki so grozdje v jesen prodali, čakali so pri trgovcu mesece in mesece na denar. Večina vinogradnikov navezana je na izkupiček za vino, denarja ni bilo od nikoder in v ljudstvu se je začel proti temu postopanju trgovcev vzbujati odpor, ki je klical pomoči. Začelo se je misliti na samopomoč — na zadrugo. In ta misel pklcala je v življenje prvo viničarsko zadrugo, ki je bila ustavnovljena v Mayschoss na Ahrn l. 1868. Ta vzgled posnemala je cela vrsta drugih občin in danes imajo v krajinah ležečih ob zgoraj omenjenih rekah v primeroma maleni obsegu nad 150 vinarskih, viničarskih in kletarskih zadrug. — Od tam razširjale so se vinarske zadruge na Tirolsko, Sp. Avstrijsko, Moravsko, Primorsko in končno imamo prve poskuse tudi pri nas na Slovenskem Štajerju.

Povod ustanovitvi prvih zadrug na Tirolskem l. 1893 — Andrian, Terlan, Neumarkt bil je isti, kakor na Nemškem. Po vsem vinogradnem Tirolskem je razširjena kupčija z grozdem in brozgo (Maische). Ker se pridelujejo po Tirolskem z majimi izjemami povsod samo vina nižje kvalitete in v primeru z obsegom s trto zasejene površine v velikanskih množinah, čutili so se že prej navedeni pritiski na producente tem hujše. K temu so prišla bogata leta in zgledu že dobro razvitih zgoraj navedenih zadrug sledile so z nervozno naglico zadruge l. 1897 Auer, l. 1898 Tramin, l. 1900 Kaltern (vinarska zadruga), Kurtasch, l. 1901 Marling, Margreid, l. 1906 kmečka vinarska zadruga Kaltern, l. 1907 Frangart, St. Michael-Eppan, St. Pauls-Eppan, l. 1908 Gries pri Bolcanu in jubilejna vinarska zadruga v Kaltern, l. 1909 Alguna pri Meranu. Vse te zadruge prebolele so hude otroške bolezni. Pomanjkanje prostorov, strokovnih moči kakor tehničnih tako trgovskih in nezaupanje od strani združnikov samih in različne prej nepričakovane ovire delale so marsikateremu udu bele lase. Jamstvo pri vseh zadrugah na Tirolskem je neomejeno, izstop radi podpisanih reverzov ni bil mogoč in reklo se je zdržati. Prva leta so se pretrpela, skušnje se množile, poslovanje uredilo in danes stojijo zadruge večinoma — izvzeta najmlajša — trdno kot mogočen gospodarski faktor, ki govori prvo besedo v vsej vinski trgovini. Brez njih predstavljajo si posamezni vinogradniki obstoj nemogoč. Že zavest, popolna neodvisnost od momentane slabe volje nerednega trgovca in pa sigurnost vnovčenja pridelanih produktov,

odškoduje je za vse doprinesle žrtve. — Poljedelsko ministrstvo kakor tudi deželni odbor upoštevala sta dobro voljo, požrtvovalnost in vztrajnost ter vse zadržuge, ki so spolnile od obeh oblasti sporazumno stavljene in njim predložene pogoje (izvleček najvažnejših točk naveden na koncu) izdatno gmotno podprlo.

Razen zgoraj navedenih zadrug, katere vse so v nemškem delu južne Tirolske, ustanovili so Italijani za italijanski del Tirolske l. 1900 v Tridentu vinarsko eksportno zadrugo pod imenom »Societa Cooperativa di exportatione di prodotti viticoli trentini« in l. 1906 nekako družbo z omejeno zavezo v Roveretu (Cantine rimute dei viticoltori trentini), podobno francoskim kmetijskim sindikatom. Obe podjetji sta z milijonskimi stroški urejeni ter gotovo danes najzanimivejši, tehnično najmodernejši opremljeni in največji podjetji na kontinentu. Vsaka od teh dveh urejena je za vketenje in eksport za 50.000 hl vina, skupaj torej 100.000 hl. Vzamimo še k temu 15 nemško južnotirolskih zadrug združenih v posebno zvezo v Bolcanu (16. v Algumu še ni v zvezo sprejeta), katere vse v najugodnejšem slučaju 200.000 hl vketijo in razpečajo, dobimo impozantno številko 300.000 hl, kar pomeni $\frac{1}{3}$ vse tirolske produkcije v dobrem letu. Pomen dejstva, $\frac{1}{3}$ vsega pridelka v lastni režiji v svet spravi oziroma z eno tretjino vedno za ves vinski trg regulator biti, mislim ne potrebuje komentarja.

Vinarsko združništvo Moravske in Nižje Avstrijske še se do danes ni razvilo do posebnega pomena. Na južnem Moravskem ustanovila se je pod pritiskom kislih let in slabih cen, popolnega zastavljenja domače provenijence od strani trgovcev, po dolgi živahni agitacijideželnega kulturnega sveta prva vinarska zadruga v Guldenfurthu l. 1900. Tej je sledilo v kratkem času več drugih in so se končno vse združile, oz. si uredile centralno klet, katera naj bi vnovčivala njihove pridelke. Zapustile so se popolnoma na to centralo, njihov obstoj je bil odvisen od obstoja ali padca centrale. In centrala je padla. Najvažnejši vzrok, ki je povzročil propad centralne kleti je bilo vino l. 1902, pri katerem se je veliko zgubilo; različne špekulacije z nadrobno prodajo vina v Brnu in Olomucu so se popolnoma ponesrečile in končno pomanjkanje upravnega osebja je zraven veliko drugih nedostatkov in ustanovnih, pogreškov propad pospešilo. Pred nekaj leti se je začelo delo popolnoma od začetka na drugi podlagi, katerega sad bode nam pokazala najbližja bodočnost.

Izmed vseh nižjeavstrijskih vinarskih zadrug pospela se je najvišje in dosegla najlepše uspehe l. 1898 ustanovljena zadruga v Tralsmauer. Nezaupljivost zadržnikov ozir. interesentov nezadržnikov

bila je tako velika, da je delo zadruga ostalo vkljub agitiranju vplivnih mož celi dve leti pri ustanovnem občnem zboru. Tudi v celih dveh letih se ni posrečilo prepričati vinogradnikov o ugodnostih, katere bo njim zadruga eventuelno lahko nudila. K začetku poslovanja in k vzajemnosti prignala jih je sila. Vedno večji uvoz tujih cenih vin, petiotiziranje in drugo ponarejanje odvzelo jim je vse odjemalce. Ljudstvo se je dobremu vinu, ker ga ni bilo v nobeni gostilni dobiti, popolnoma odvadilo, cena je padla čisto na nič. S polnimi kletmi in praznimi žepi oprijeli so se zadruga. Ovire in težkoče, katere je prebila ta zadruga, bile so tako velike, da je nje premogla le izvanredna požrtvovalnost in vstrajnost nekaferih posameznikov. Prišlo je leto 1902, katero je zadalo zadrugi radi previsoko nastavljenih cen v jeseni kupljenih vin hud udarec, zgubo 22.000 K. Smotreno delo in vedno večje razumevanje zadrušnikov prebolelo je vse, danes je zguba pokrita in zadruga lahko gleda mirno in brez strahu za obstanek v bodočnost. S procvitom zadruga prenehalo je tudi uvažanje tujih cenih vin, ponarejanje. Cene so se zboljšale, cilj zadruge torej dosežen.

Kaj pa Spodnje Štajersko? Pod normalnimi razmerami priskrbi kupce skoraj dosledno vsem pokrajinam dobra kvaliteta. Vsak količkaj posestnik ima svojo stiskalnico, posodo, klet in razume, ali si vsaj domišljuje, da razume vino za trg zrelo odgojiti. Trgovina z brozgo ali grozdem je popolnoma neznana, radi česar so producenti z gotovim vinom pozneje veliko bolje prosti in lahko vsak, ki mu ni sila za denar, čaka na ugodno priliko prodaje. Tudi vinograd se veliko bolje nadzoruje, dokler je kaj v kleti, ker se mora vendar pogosto pogledati »al' čepek še drži«. Tako v normalnih letih; prišlo pa je bogato leto 1908, katero je že precej kleti nad normalno porabo z dobrim blagom založilo ter spet bogato gnjilo leto 1909, ko je bilo vino čistega okusa na Spodnjem Štajerskem redka prikazen, in mizerija se je začela.

Ustanovila se je sicer že leta 1901 v Ptujju vinarska zadruga, ki je začela komaj leta 1903 poslovati in vinarska zadruga v Mariboru l. 1902. Vendar pa obe niste širšega pomena postale, ker obe imata komaj nekaj nad 100 udov in ste v svojem četrtem poslovnem letu (poznejše številke mi niso znane) komaj mariborska samostojno 809 hl, ptujška pa s posredovanjem graškega »Verbanda« 2581 hl vina v promet spravile. Čeravno te številke proti 1½ milijonski produkciji Spodnjega Štajerja malo ali nič ne pomenijo, so ti prvi poskusi, ako nmajo preveč političnega ozadja, z veseljem za pozdraviti.

Tema dvema je sledila pod pritiskom leta 1908 in 1909 tretja, to je naša slovenska najširšemu krogu vinogradnikov namenjena »Prva južnoštajerska vinarska zadruga v Celju«. Ta organizacija poklicana je v življenje od Zadružne Zveze v Celju v času, ko je bila vinska kriza — osobito v krajinah nižjih kvalitet — najhujša. Prvi so se oprijeli te zadružne samopomoči po svetu pod splošnim imenom Bizeljanci znani vinogradniki. Malokateri okoliš ima tako strogo začrtan krog odjemalcev in nobeden ne razume vina tako mojstrsko prodati, kakor v normalnih letih Bizeljanci. Nikjer pa tudi ni sila v letih takozvane nadprodukcije (katero popolnoma zanikam) tako velika kakor na Bizeljskem in sila — kakor pomanjkanje prostora, nevarnost zavretja, najbolj pa denarne stiske, privedla je Prvi južnoštajerski vinarski zadrugi v Celju množino bizeljskih udov, prepričanih, da bo zadruga z enim udarcem vsej stiski odpomogla. V drugem poslovnem letu pritegnili so se zadrugi udi iz drugih pokrajin, da se na tak način pridobijo producenti od najnižjih do najvišjih kvalitet, katere odgovarjajo vsem nemalim zahtevam vinskih konsumentov. Poslovanje uredilo se je nekako po vzoru običajnih trgovin. Vodstvo zadruge prevzame od zadrušnikov gotovo vino, določi ceno pri prevzetju, izplača po trgovskem običaju ter proda vino naprej po kolikor mogoče dobri ceni. Plus diferenca med nakupno in prodajno ceno služi za pokritje upravnih stroškov, amortizaciji in preostanek za rezervni fond.

S svojim delovanjem je zadruga začela v času, ko je bil vinski trg najbolj zaseden. Stare vpeljane vinske trgovine z uvozom drugih cenejših vin in nestrpnost vinogradnikov, da so vino prodali pod vsako ceno, je zelo otežkočila mlademu zadružnemu podjetju prvi pričetek poslovanja in pridobivanje odjemalcev. Nakup vina je in ostane stvar zaupanja, katero si vsako podjetje pridobi pri najreelnejšem delu, z največjo vstrajnostjo komaj tekom let.

Upi zadrušnikov, da bo zadruga takoj ves produkt v denar spravila, se jim sicer niso uresničili, tudi se zadrugi ni posrečilo rešiti lepih tisočakov, kateri so šli v zgubo različnim vinogradnikom radi zavretja in razmetavanja vina, resnica pa je in ostane, da se je podjetje v prvih dveh poslovnih letih nad pričakovanje lepo razvilo, si pridobilo velik krog odjemalcev in dobro ime pri istih. Množina vina, katera se je prodala v drugem poslovnem letu (2165 hl) pomeni sicer z ozirom na našo veliko produkcijo bore malo, kaže pa, da je »Prva južnoštajerska vinarska zadruga« vkljub slabi gmotni fundaciji, vkljub nerazumevanju od strani zadrušnikov in vkljub vsem drugim zaprekam življenja zmožno podjetje, katero zasluži preučevanja in

kliče k posnemanju. Prve zapreke so premagane, nedostatki niso še dolgo tako veliki, kakor so je prebolela jednaka podjetja drugih krajin, združno razumevanje in zanimanje od strani vinogradnikov bo se dalo istim z vztrajnim in smotrenim delom prigojiti in ž njimi bo obstanek današnjega skromnega prvega poskusa in razvoj do mogočnega gospodarskega faktorja v prid najširših mas zasiguran.

Karol Vargazon.

Na kaj se imamo pri nadaljnjem organiziranju našega združništva ozirati?

(Nadaljevanje in konec.)

Izvajal sem v zadnjem članku, da vsebuje združna ideja rešitev naših najnujnejših ne le gospodarskih, temveč tudi kulturnih, socialnih, političnih vprašanj — kratko malo, rešitev iz sedanjega našega splošno slabega narodnega položaja. Ali do te resnice nismo prišli še le mi — spoznali so jo že davni naši predniki. Cel srednji vek je poln različnih združnih tvorb, ki so imele vse znake današnje naše zadruge — s to razliko morda, da se posameznik ni mogel tako svobodno razvijati kakor more to dandanes kot združnik. V srednjem veku je bil združnik neločljiv član svoje zadruge, z njo je živel in zmagal, ali pa padel. V srednjeveški zadrugi je bilo ravno radi te neločljivosti izključeno udejstvovanje osebnih moči in zmožnosti posameznikov — in v tem je tičal neposredni vzrok njenega propada, dasi so se njeni ostanki obdržali marsikje še do dandanes. Poglejmo si samo naše, sicer že precej, a še vedno premalo modernizirane rekodelske zadruge! Resnično je, da se ves napredek človeške družbe ne vrši v ravni, temveč v krivi, vijugasti črti: prišli smo danes ravno tako kakor pred 400 leti do združništva, samo s tem razločkom, da pride sedaj posameznik v zadrugi mnogo bolj vpoštev.

S tem kratkim postranskim skokom hočem le naznačiti, da je za nas nujna potreba širiti in poglobiti združno idejo, utrditi naše zadruge in še pomnožiti njih število. Nastala je zadnji čas nekaka stagnacija v slovenskem združništvu: spoznali smo deloma svoje napake, deloma nas, gospodarsko slabe, tišči k tlom draginja denarja z vseni njenimi neugodnimi posledicami. Ali ne bi se smeli imenovati združnikov, ako bi ne skušali z združenimi močmi premagati tudi teh težkih časov in priti za korak naprej. Gotovo ni nobene organi-

zacije, ki bi ne imela kakih napak, katere se dajo odpraviti in zboljšati. To ni torej nič nenavadnega ali slabega; slabo je le, če kečo svojih napak ne spozna in se ne trudi jih zboljšati. Zato bi si želel jaz na občnih zborih naših združnih zvez malo več debate in kritike, malo več duševnega sodelovanja in življenja. Naše delo ni le gospodarsko temveč je obenem udejstvovanje velike socialne ideje. In za utelešenje velikih idej ne zadostujejo samo suhe številke, temveč duh mora biti tu, ki celi organizem oživlja, ki mu daje svežost in veselje za nadalnje delo in nadalnje boje. Položimo zato brez strahu prste na svoje rane, zboljšujmo, kar je napačnega — ali obenem pa tudi moško in odločno zavrnilo vse, kar nam očitajo naši nasprotniki, bodisi gospodarski, bodisi — in to je specifikum v slovenskem združništvu — politični. Kajti brez nasprotnikov, enih ali drugih, ne bodemo nikoli: nevoščljivost je človeška lastnost že od nekdaj in ostane tudi še v bodočnosti.

Nekega momenta se nam je sedaj, ko se država pripravlja k uzakonitvi nove združne postave, prav posebno spominjati: naše združne, rekel bi, autonomije. Že l. 1902 je rekel nemški združnik pl. Mendel na združnem kongresu v Kielu: »Gospodje, mi moramo polagati veliko važnost na to, da se moremo na združnem polju popolnoma samostojno, od države neodvisno razvijati. To moramo zahtevati v lastnem in državinem interesu. Popolnoma ponesrečena je ideja tistih, ki hočejo pripoznati državi dalekosežen vpliv na ustanovitev in upravo združništva.« Dasiravno ne gre morda novi avstrijski združni zakon predaleč, gotovo pa je, da je neštevilno ljudi, ki bi danes ali jutri sami ali pa s pomočjo zakonov in postav radi zadavili združništvo. Če trdim, da ostanimo neodvisni od države, ne pravim s tem, da bi država do nas ne imela nobenih dolžnosti. In tu bo treba odločne remedure. Kmetijsko mora svoj kredit iskati in zadovoljiti v popolnoma drugačnih razmerah ko trgovina in industrija. Ti gospodje imajo na razpolago državno banko in še druge močne denarne zavode, kmečko združništvo pa še doslej v Avstriji ni spravilo do osrednje državne združne banke, kjer bi mu bil z državno pomočjo cenen kredit na razpolago. Za vse druge stanove se v državi bolje skrbi ko za nas. V Prusiji ne daje država samo velikih podpor za združne potovalne učitelje, plačuje marveč celo ustanovne stroške malih rajfajznovk. Tozadevno bo potrebno zboljšanje razmer tudi pri nas — in tudi v tej smeri, da se pri razdeljevanju državnih podpor ne bode gledalo na politično barvo združenj ali združnih zvez temveč le na strokovne momente in resnično potrebo.

Nobenega dvoma ni, da bode treba poslovanje malih naših združenj na deželi zboljšati. Te združenja se imajo boriti z neprimerno

večjimi težkočami ko one po mestih. Ali — če pa vzamemo statistiko v roke, vidimo, da gre v zrak veliko več mestnih ko kmečkih zadrug. Zato se nam formalnih napak pri poslovanju naših kmečkih zadrug — stvar sme iti seve samo do neke gotove meje — ni preveč bati. Zadrugištvo povrh tega vzgaja samo počasi može, ki so nam v kmečkih zadrugah potrebni za knjigovodstvo in oskrbovanje drugih zadrugiških opravkov. Ali zboljšali bi to še lahko znatno s pogostejšimi knjigovodskimi tečaji, ki bi jih naj sklicevali in vodili v svojem prostem času naši gospodje revizorji. Na takih tečajih se da govoriti marsikatera pametna beseda — ne le o knjigovodstvu in poslovanju zadrug, temveč tudi splošno izobraževalnega pomena. Materijala za take tečaje je sedaj po deželi dosti, naše kmečke ljudstvo na hvato dobrim našim šolam kulturno naglo napreduje. Potem pa se počasi tudi uveljavlja načelo, da ni dober za gospodarja na domu najslabši, temveč najboljši sin: saj ni treba za nobeno obrt toliko hladnokrvne preračunanosti in hitrega, sigurnega sklepanja ko za kmetijstvo v današnjih časih.

O vprašanju, jeli se imamo baviti sedaj v prvi vrsti z ustanovitvijo denarnih ali takozvanih »gospodarskih« zadrug, sem že v tem listu letos mnogo razpravljal. Želim samo, da bi se o tozadevnem materijalu kaj razpravljalo na občnem zboru naše Zadrugne Zveze. Ali na študij oz. ustanovitev dveh vrst zadrug bi posebič opozoril: na mlekarke in vnovčevalne zadruge za živino. In za mlekarke zadruge nobene centralizacije, kvečjemu v malem obsegu, pustimo tu zadrugam prosto polje!

Lešničar.

Draginja denarja in kmetijstvo.

Neugodne razmere na denarnem trgu, kjer se javlja pomanjkanje denarja v stalno naraščajoči obrestni meri, se pričenjajo uveljavljati tudi v kmetijstvu, in sicer tem očitnejše, čim večja postaja potreba kredita baš letos — kot naravna posledica lanske slabe letine.

Naši denarni zavodi po deželi, hranilnice in posojilnice in okrajne hranilnice, ki so si v letih normalne letine po žetvi, v zimskih mescih na eni strani iz začasnih preostankov, katere si je kmet za spomladne mesce nalagal, na drugi strani iz odplačil obresti in izposojil tvorili rezerve, iz katerih so v spomladnih mescih dajali potrebni kredit, letos nele niso dobili vlog in odplačil obresti in izposojiti v zadostni množini, ampak so se stavile nanje celo višje zahteve s

strani dolžnikov in vlagateljev, ki so trpeli vsled lanske slabe letine in vsled nezgod pri živini. Prvi so prosili za nova posojila, drugi pa so dvigali svoje hranilne vloge, da bi izenačili difference lanske letine z nakupom krme, stelje, živine, pa tudi z nakupom živil. S tem se je naravno izravnava denarja, ki se je sicer tako hladno odigravala bodisi v blagajnah posameznih zavodov bodisi v njih osrednjih blagajnah, jako otežkočila in prejšnja delna neodvisnost kmetijskega obratnega kapitala je podlegla vplivom denarnega trga, kar se pojavlja v naraščanju obrestne mere tudi v naših denarnih zavodih na deželi, ki so dozdej vztrajali pri načelu stabilne obrestne mere. Naše hranilnice in posojilnice so prisiljene zvišati obrestno mero za vloge, da si obdrže vlagatelje in se ustavljajo konkurenci velikih denarnih zavodov in bank. Nedostatek lastnih prebitkov doma in pri centrali (zadružni zvezi) pa jih dalje sili, da dobijo kredit na denarnem trgu za tekoče obresti. Posledica temu je, da morajo zvišati tudi obrestno mero pri posojilih, ki zgube s tem glavno in najvažnejše obiležje nizkega obrestovanja kmetijskega obratnega kapitala, kateri s tem trenutkom preneha biti za kmetovalce ugoden, ker zvišuje pridelovalne stroške kmeta. Zakaj s kreditom pomnoženi pridelek pogoltnejo višje obresti, tako da postane kredit brezuspešen. Ako bi mogel kmet kakor drugi producent, n. pr. industrijalec, večje izdatke na obrestih prenesti na konzumenta, bi ne bilo nadaljnemu jemanju kredita, četudi dragega, nič oporekati. Ker pa danes kmet na tvorbo cen svojih pridelkov nima vpliva, je v interesu vsakega dobrega gospodarja, da se dragega obratnega kapitala ne poslužuje in se omeji samo na najpotrebnejša, neizogibna posojila.

Dasi tudi na obrtnika in industrijalca, navezanega na dragi kredit, neugodne razmere na denarnem trgu hudo vplivajo, mu je vendar dana možnost, da pri kalkuliranju cen za svoje izdelke računa z višjo obrestno mero in bodisi izdelek podraži bodisi upošteva obrestno mero pri kakovosti izdelka; vendar se kaže tudi v trgovskem svetu stremljenje zmanjšati kreditne zahteve z zmanjšanjem obratov. Odločilni činitelji avstrijskih bank in tudi znameniti naši finančniki z živo in pisano besedo kažejo na potrebo omejitve povpraševanja po kreditu. Tem bolj se mora kmetijstvo varovati pred izrabo kredita, katerega draginja požira ves dobiček in ustvarja celo možnost rizika za kmetije. Zato je treba v sedanjem času jemati le najpotrebnejša, najvažnejša in najbolj neizogibna posojila. Kreditne potrebe, ki se dajo začasno odložiti, se naj odložijo in s posojili se naj čaka na ugodnejši čas. Cela vrsta nakupov in naprav, katerih izvršitev je čakala do današnjega dne, lahko še počaka, da mine

najhujši čas. Pozorno razločevati važni in potrebni kredit od nujnega in neizogibnega, pomeni zadržati mnogo kapitala, kateri je za mnoge male dolžnike, ki neizogibno potrebujejo kredit — vprašanje obstanka.

V tej dobi se bo najlepše izkazala izgojevalna previdnost naših kmečkih hranilnic in posojilnic, ki so po pravilih dolžne preiskovati namen posojil. Previdni činitelji zadrug si lahko v tem trenutku, imajoč pred očmi še hujšo silo, s pravilnim razločevanjem **potrebne** od **neizogibnega**, ohranijo nekaj rezerv za poletni čas in se zavarnijejo pred pomanjkanjem sredstev, ki bo v prihodnjih mesecih še bolj občutno. Zanašati se na centralno blagajno bi pomenilo grešiti nad načelom »**sebi zadostovanja**«, katero baš sedaj lahko ti zavodi izpolnjujejo. Pri tem pa kmečke posojilnice (raffajznovke) ne smejo precejevati sile svojih sredstev s tem, da bi računale na prebitke iz vlog. Cela vrsta posojilnic, ki so od svojega rojstva sem imele leto za letom stalne in velike prebitke na vlogah, jih je letos izčrpala in mora iskati kredit pri zvezi. S pametno obrestno politiko, s primeranim zvišanjem obrestne mere za vloge, morajo skrbeti odgovorni činitelji nele za obdržanje starih vlog, ampak poiskati tudi nove, ki se sicer izgubijo v velike mestne zavode in banke. **Obdržati kmečke prebitke na kmetih:** to mora biti največja skrb funkcionarjev naših raffajznovk in na to morajo vsestransko delati, ker domači, lastni prebitki so najcenejši in najgotovjši vir kmetijskega obratnega kapitala. Likvidnosti — t. j. da so sredstva vsak čas na razpolago — se mora posvečati največja skrb. Dolgoročna posojila, ki so izgubila značaj kratkoročnega obratnega kredita, treba prenesti na zavode, ki so za take kredite ustanovljeni. V izjemno slabih časih se treba posluževati izjemnih sredstev, da si naše kmečke posojilnice ohranijo zadosti lastnih sredstev, in da niso navezane na dragi trgovski kredit, katerega obrestna mera je za kmete nesprejemljiva.

S svojo lastno notranjo silo mora naša kmetijska kreditna organizacija skrbeti za to, da se obvaruje kmetijstvo pred posledicami krize na denarnem trgu, ker je že itak vsled lanske letine in nesreče pri živini (kužne bolezni) težko prizadeto.

V. S.

Naložba sirotinskega denarja.

Sirotinski denar je v narodnem gospodarstvu velikega pomena. Ta denar namreč reprezentuje bogato imovino in nam predočuje kolikor toliko imovitost posamezne dežele. Vsega sirotinskega denarja je v naši državni polovici nad eno milijardo kron.

Varuhi opravljajo z imovino svojih varovancev različno. Nalagajo jo v regulativnih hranilnicah, v posestvih in papirjih. Najprikladnejša in najboljša je naložba v hranilnicah. Tu se denar dobro obrestuje in kadar varovanec doseže polnoletnost, izplača mu naloženi denar z obrestmi vred takoj vsaka hranilnica. Sicer je poprej zakon določal, koliko se sme za vsakega varovanca naložiti v hranilnici, toda po teh zakonskih določilih niso postopala niti oblastva, niti varuhi, in sicer zato ne, ker niso bila primerna času in niso ustrezala koristim varovancev. Zdaj pa hoče država do pičice postopati po zakonu in znatno omeiti naložbo sirotinskega denarja v hranilnicah. In to je vzrok, da sta se varuhov polastila skrb in strah.

Početkom leta 1910 so pri depozitnih uradih iznašali civilnopravni depoziti:

Nižje Avstrijsko	v milijonih	478'71
Gorenje Avstrijsko	»	» 38'43
Solnograško	»	» 8'77
Štajersko	»	» 100'05
Koroško	»	» 23'36
Kranjsko	»	» 18'24
Primorje	»	» 37'43
Tirolsko	»	» 19'96
Predarelsko	»	» 1'68
Češko	»	» 187'72
Moravsko	»	» 39'70
Šlezija	»	» 12'75
Zapadna Galicija	»	» 20'37
Iztočna Galicija	»	» 43'64
Bukovina	»	» 3'56
Dalmacija	»	» 8'92

Po statističnih podatkih iznašajo vsi depoziti K 1042,358.656—, torej nad eno milijardo kron.

Kranjsko, Primorsko in Dalmacija, koder prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi v pretežni večini, zastopane so z glavnico 64 mi-

lijonov kron; Štajersko in Koroško z glavnico 123 milijonov kron. Sicer ni možno določiti, vendar bodemo približno pravo pogodili, ako trdimo, da je slovanskega kapitala najmanj 80 milijonov kron.

Jugoslovane, kakor vse druge narode v Avstriji zanimajo ti podatki iz narodno-gospodarskih razlogov. Mnogo deponovanega denarja je naloženega v naših hranilnicah, ki poslujejo na jugoslovanskem ozemlju. To so naše stalne, malo se premikajoče naložbe, katere omogočujejo našim hranilnicam, da ravno s to glavnico pospešujejo potrebe našega kmetijstva. To je naš domači kapital in je popolnoma v redu, da se ž njim pokrivajo domače potrebe.

Poprej so smele sirotinske oblasti nalagati pri hranilnicah le po 525 goldinarjev k. d. za vsakega posameznega varovanca. Pred nekaj leti se je zopet državni zbor bavil s to stvarjo. Zakonski načrt, ki ga je predložila vlada, je določal višino depozita pri hranilnicah na 2000 kron, tako da se danes n. pr. za mladoletnika, ki ima imetja v gotovini 20.000 kron, sme v hranilnici naložiti le 3000 kron, ostalih 17.000 kron pa v papirjih.

V praksi nadvarstvene oblasti niso upoštevale ravnokar naznačenega načina naložbe sirotinskih novcev, nego se je tudi znesek, presegajoč 3000 kron, nalagal v naših hranilnicah. Hranilnice so s tem množile svojo pasivno imovino in so mogle v polni meri gojiti hipotekarni kredit in s tem pospeševati razvoj kmetijstva, to je ravno tisto panogo narodnega gospodarstva, katera je glavna podlaga občnemu blagostanju v državi.

Odkar je država sama osnovala svojo državno hranilnico, to je c. kr. poštno hranilnico (1883), katera uživa posebne svoboščine, kakršnih mestne in občinske hranilnice nimajo, postala je ta državna naprava nevarna konkurentinja našim mestnim denarnim napravam. Osobito nevarna pa je postala zadnji čas, ko ji je država poverila preskrbovanje denarja, torej vse tiste posle, ki so jih dotlej opravljale banke, oziroma bančne skupine. Poštna hranilnica potrebuje denarja. Njena pasiva rasejo silno in bodo z novimi prirastki skoro dosegla prvo milijardo, dočim vse avstrijske hranilnice, ki se bližajo stoletnemu razvoju, imajo le šest milijard imetja (vlog). Poštna hranilnica najslabše obrestuje vloge in vendar tako silno rase!

Nedostajanje denarja je splošna prikazen v Evropi, kar se opazuje pri hranilnicah, zadrugah in bankah. Vsak denarni zavod se trudi, da si pomnoži glavnico. Nobeden zavod pa nima toliko sredstev na razpolago, kakor ravno poštna hranilnica, kateri ni

treba, da si z reklamo privaja stranke. Nadvarstveno oblastvo je začelo v polni meri izvajati zakonska določila o naložbi sirotinskih novcev in je ukazala, da je prebitek, ki presega višino 3000 kron, treba dvigniti iz hranilnic ter ga naložiti pri državni hranilnici, oziroma v državnih papirjih. Zakon tako govori in ako oblastvo postopa v zmislu zakona, ne posvedočuje se s tem nezaupanje v hranilnice, nego se le izvršuje, kar zakon dovoljuje. Vsi vemo, da je v naših mestnih in občinskih hranilnicah ves denar, torej tudi sirotinski varneje in bolje naložen, nego v papirjih. Ob vsaki krizi bodo izplačevale hranilnice polne glavnice z določenimi obrestmi vred, dočim je znano, da ob državnih krizah papirji padajo, pri čemur terjatve mladoletnikov silno trpè.

Povdariti je tudi treba, da je država poklicana, da varuje koristi svojih mladoletnih državljanov. Ako država potrebuje denarnih sredstev, preskrblja naj si jih tako, da ne bodo tega gmotno čutili ravno tisti državljani, ki so po varuhih samostojni lastniki in gospodarji svoje imovine, ki torej ne vedo, zakaj se ravno njihove koristi oblastveno ne zastopajo. Poštna hranilnica obrestuje vloge po 3⁰/₀, renta dosega le 4⁰/₀ obrestovanje, dočim naše hranilnice obrestujejo vse vloge po 4¹/₄⁰/₀, nekatere še višje. Jasno je torej, da hranilnice v večji meri zastopajo koristi mladoletnih vlagateljev in da je naložba v renti jednaka prikrajšanju. Ako pa še pomislimo, da je naložba sirotinskih novcev večkrat za celo mladoletno dobo stalna, potem je ta razlika v obrestih in v glavnici v škodo mladoletniku tem večja in občutnejša.

Tako je nastal danes položaj, ki ni ugoden niti procvitu hranilnic in ki ne ščiti koristi mladoletnikov. Poštna hranilnica je potisnena na polje konkurence proti hranilnicam, ki plačujejo ogromne davke, dočim je poštna hranilnica vseh davkov prosta. Zaupanje v naše hranilnice ni s tem omajano. Svobodni državljani, ki svobodno razpolagajo s svojo imovino, posnemajo naj državo in naj se oklepajo svojih mestnih in občinskih denarnih zavodov, kateri jim nudijo sirotinsko varnost, a poleg tega še večje gmotne koristi.

Vestnik „Zadružne Zveze v Celju“.

Vsem članicam!

V zadevi nakupovanja pisarniških potrebščin:

Pozivljamo vse članice, da si vse pisarniške potrebščine nabavljajo potom Zveze. Zveza je založila vse tiskovine in poslovne knjige, ki se rabijo v zadrugah. Ravnotako se naročajo blagajne in železne omare najrazličnejših velikosti potom Zveze pod najugodnejšimi pogoji.

V zadevi nakupa kmetijskih potrebščin:

Zveza je vpeljala blagovni promet in posreduje pri nakupovanju vseh kmetijskih potrebščin, osobito umetnih gnojil. Članice-zadruge naj za svoje zadružnike kmetijske potrebščine, osobito pa umetna gnojila skupno naročajo in se naj pri tem poslužujejo Zvezinega blagovnega oddelka. Pogoji najugodnejši, ker je Zveza kot članica Splošne zveze avstrijskih zadrug na Dunaju deležna pogodbe, katero so vse avstrijske kmetijske nakupne organizacije sklenile z največjimi tvrdkami, ki prihajajo v poštev.

Zadružne in razne gospodarske vesti.

V Nemčiji je bilo dne 1. aprila 1912 98 zadružnih zvez s skupno 25.779 včlanjenimi zadrugami. Od teh je bilo 16.701 hranilnic in posojilnic, 3293 mlekarn, 2355 zadrug za nakup in prodajo, 163 zadrug za vnovčevanje mleka in 3269 raznih zadrug. Meseca marca 1912 se je na novo ustanovilo 240 zadrug, med njimi 188 kmetijskih.

Kako piše Valvazor o naši domovini! Sloveči baron Janez Bajkard Valvazor (1641—1693) je izdal l. 1689. največje svoje delo »Slava vojvodine kranjske«, ki šteje 3320 strani ter 533 podob; obsega 4 knjige v največji obliki. To je sicer zgodovina in popis kranjske dežele. Toda, kadar govori Valvazor o Kranjcih, smemo pač prištevati k njim tudi Štajerce iz slovenskega dela. Zato mislim, da bo tudi nas zanimalo, kaj se je pisalo o našem ljudstvu in naši deželi — saj smo popolnoma ob kranjski meji — pred 220 leti. Omenim naj

le še, da je Valvazorjevo delo neizrečene vrednosti, delo, s kakršnim se ne more ponášati nobena druga dežela. Predvsem, pravi, so Kranjci vsi odkri:ošrčni katoličani. Temu se moramo čuditi, če pomislimo, da je bila dežela l. 1590. še po večini protestantska; v Ljubljani je bilo takrat med 7000 prebivalci komaj 3—400 katoličanov. Valvazor piše dalje: Ljudstvo je pobožno in ne bo lahko najti koga, ki bi hotel odstopiti od te vere. Tudi božjih služb ne manjka, ker je dežela okrašena z mnogo sto cerkvami. — Ljudje so delavni in te časti vredne žene kakor možje. V svoji utrjenosti ne čutijo niti mraza niti vročine. V snegu in najhujši zimi hodijo bosí ne iz siromaštva, temveč radi tega, ker mraza niti ne občutijo. Tudi ponoči ne počivajo v posteljah in pod pernicami; tega sploh ne poznajo. Na trdo klopi ležejo spat, kajti utrujenost je njih ležišče in težave njih odeja. Uživajo pa malo in slabo. Čudovito redko jedo kos mesa. Da imajo te fižola, so zadovoljni. — Kranjci govore jako raznotere jezike. Valvazor jih našteva: kranjski, ilirski, hrvaški, slavonski, dalmatinski, kočevarski istrski, italijanski, furlandski in nemški. Ravno tako različni pa so tudi v noši. — Dežela kranjska je rodovitna. Obdelano polje daje vsako leto dve žetvi. Kajti ko se požanje pšenica ali rž, se zopet zorje in naseje ajde. Tako se na vsaki njivi vsako leto žanje dvakrat. Tudi na travnikih kose najmanj dvakrat. Radi tega so po vsi deželi napravljeni takozvani stogi, da se njiva takoj sprazni in nanovo naseje. Poletje je jako vroče, čeravno lahko oko vsak čas pogleda tudi bele kape snežnikov. Toda, vso to srečo in blagostanje, uničijo prav često hude ure. Strašni bliski padajo in grozni gromovi pretresajo zrak. Često se zgodi, da vdari v živino ali ljudi. Eno noč ali tudi en dan zagrmi po dvajsetkrat, često tridesetkrat, da tudi štridesetkrat z vso močjo. Toča rada obiše te kraje in sicer je pade toliko, da je vse belo, kakor da bi ležal sneg. Zato pa zime niso prehude. In tako podnebje je poljedelstvu prav prikladno, radi tega tudi kranjska dežela ne more drugih zavidati, naj leže te blizu ali daleč. Če se eno in drugo preračuni, nadkriljuje celo vse druge razven italijanske in francoske. Najrazličnejše vrste vin se prideluje in vidi se kar gozde sadnega drevja. — Istotako cvete živinoreja. Gozdovi so polni divjačine, vode polne rib in rakov. — Tako je pisal Valvazor pred 220 leti o naši lepi domovini.

Pavel Strmšek.

Prvi veliki shod štajerskega slovenskega obrtništva se je vršil na binkoštni pondeljek dne 27. maja 1912. Bil je nepričakovano dobro obiskan. Nad 250 delegatov se je zbralo v veliki dvorani celjskega Narodnega doma. Na dnevnem redu so bile sledeče točke:

1. Obrtna organizacija.
2. Poročilo o celovškem obrtnem shodu, njega poteku in sklepih.
3. Posredovanje vajencev in pomočnikov.
4. Trgovska in obrtna zbornica za Spodnje Štajersko.
5. Škodljivci obrtništva.
6. Obrtništvo in karteli.
7. Obrtno šolstvo.

Sklenila se je ustanovitev zveze spodnještajerskih obrtnih zadrug. Za izvršitev sklepa se je izvolil poseben pripravljalni odbor. Nadalje se je istemu odseku poverila naloga sistematično pripravljati tla za samostojno spodnještajersko obrtno zbornico. Tudi k drugim točkam so se storili primerni sklepi. Sprejeta pa je bila tudi neka proti konzumnim zadrugam naperjena rezolucija. Kako so se gg. rokodelci dali premotiti k temu sklepu, nam ni umljivo. Na takih akcijah imajo interes trgovci; rokodelci pa po našem mnenju nimajo nobenega povoda se zavzemati za bojne akcije, naperjene proti konzumnim zadrugam.

Mednarodni kongres kmetijskih zadrug se je vršil dne 21. in 22. maja 1912 v Baden-Badenu. Zastopane so bile sledeče države: Avstro-Ogrska, Bulgarsko, Dansko, Francija, Anglija, Italija, Luksemburško, Nemčija, Nizozemsko, Norveško, Rusija, Švedsko in Srbija. Zborovanju je predsedoval voditelj modernega kmetijskega združništva tajni svetnik Haas iz Darmstadta. Mednarodna zveza kmetijskih zadrug je spremenila pravila tako, da moreo odslej pristopati tudi izvenevropske države. Prva izvenevropska država se je že prijavila in sicer Japonska. Razprave so bile velezanimive. O istih bomo še poročali, ko izide obširnejše uradno poročilo. Prihodnji mednarodni kongres kmetijskih zadrug se vrši v Budimpešti.